

D Ü S Ü N C E

Гүпсідергі

köklerden
geleceğe

Tasarım: Geriçe Talha

Şimali Kafkas Derneği gençlerinin çalışmasıdır.

Ekim
2 0 2 1

20.
Sayı

Suudi Arabistan'da Çerkes Bir Kız

Sane Jodie

Bu soruya kim cevap verebilir ki? :

Sizce annesinin sıcak ve güvenli kucağını hissedip ondan ayrılması mı yoksa bu sıcaklığı hiç hissetmeden ayrılması mı daha acıdır bir çocuk için?

Ben, 3000 kilometre uzaktaki vatanımın sıcak kucağını hiç hissetmedim. Yüksekliği 3000 metre bir dağda, Suudi Arabistan'ın Abha şehrinde doğdum. Henüz dört yaşında, komşu çocuklarla oynarken çok şaşırmıştım. Onlar, anadilimi güçlü tutan ve onu unutmamam için çaba sarf eden, "Dil gurbette bir vatandır." diyen ebeveynlerimin dilini konuşmuyorlardı. O yaşta Arapça bilmiyordum ama yıllar geçtikçe öğrendim ve ikinci anadilim oldu.

Abha, Suudi Arabistan'ın en yüksek şehridir. Babama, "Biz neden burada yaşıyoruz? Neden diğer arkadaşlarım gibi güzel Cidde şehrinde yaşamıyoruz?" diye sormuştum. Babam, "Kızım, biz dağlarda doğduk, dağlarda yaşadık, yüreğimiz ve kalp atışlarımız hep dağlarda. Kanımız dağları sever, dağ varsa neden yaşamayalım burada?" diye cevap vermişti. O an sadece gülümsemiştim; sonra Abha'dan daha aşağıda bir şehre taşındığımızda, ne kadar anlamlı olduğunu anladım bu sözlerin. Ne var ki dağlar hâlâ etrafımızda ve en özeli Al-Hada Dağı çünkü o dağdan Mekke-i Mükerrreme'yi uzaktan çok güzel bir şekilde görebilirsiniz. Suudi Arabistan'ın en güzel yanı şüphesiz Mekke-i Mükerrreme ve Medine-i Münevvere'nin burada olmasıdır.

Mekke'ye her gittiğimde Kabe'yi gözyaşlarıyla karşılıyorum. Bu huzur duygusu, ne kadar saf, ne kadar mükemmel... Akşam ezanı okunduğunda güneş batıyor, kuşlar uçuyor ve insanlar hep beraber namaza duruyor. Kaç kez giderseniz gidin, bu huzurlu duygu hep içinizdedir. Allah herkese Mekke'yi ziyaret etme ve bu duyguyu yaşamamanın en az bir kez fırsatını versin.

Bir çölde ağaç bulmak ne kadar zor? İnsan çölde uzaktan bir ağaç görünce, içi mutlulukla dolar. Çünkü ağaç varsa, su; su varsa vaha; vaha varsa, hayat vardır.

Ben de burada bir Çerkes görünce, sanki çölde bir ağaç görmüş gibi oluyorum. Bir ev, bir güvenli yer bulmuş gibi.

Beş yaşındayken Suriye'de güvenli bir evim vardı. Dedem, anneannem; ailem oradaydı. Yazları ziyaret ederdik. Ama 10 yıl önce Suriye'de bir savaş çıktı. Alevlerin canlandığı ve evlerin yıkıldığı bir ülkeyi artık nasıl ziyaret edecektik ki?

Babam, savaştan kaçan ve Türkiye'ye yerleşen ailemizin diğer yarısını bulmak için Türkiye'ye gitmemiz gerektiğini söyledi.

Türkiye'ye gittiğimde Çerkes toplumuna girdim. Yetişkinler Çerkesce konuştuğu için çok mutluydum ama gençlerin çoğu konuşamıyordu. Onlarla iletişim kurabilmek için Türkçe öğrenmeye; Suudi Arabistan'a döndüğümüzde de Türk okuluna gitmeye başladım. Türkçe öğrenme sürecinde çok acı çektim. Her okuldan döndüğümde sandalyeye oturur, Türkçe kitabımı açar, hiçbir şey anlamadan okurdum. Bazen ağlardım sinirden. Okulda arkadaşlarım bana sorular sorardı, ben de kör gibi bakardım. Sanki çok derin bir denize batıyor gibi, etrafım hep bulanık... Ama bir yıl sonra, aniden çok derin bir uykudan uyanmış gibi, kör bir insanın ışığı ilk defa görmesi gibi dili anlamaya, battığım denizde yüzmeye başladım.

Bunun bir anda olduğunu düşünüyordum ama tabii ki zamanla olmuştu çünkü yavaş yavaş yüzüyordum. Aslında hala yüzmeye devam ediyorum. Çünkü bir dili öğrendiğinizde hep yüzersiniz ve karşınıza yeni şeyler çıkar. Ben inanıyorum ki; Çerkes gençleri de Çerkesçe'yi öğrenecek ve hep yüzecek. Çerkesce'yi beraber canlandıracağız. Elbette denizde bazen batacağız ama birbirimizi kaldıracak, aynı anda yüzmeye devam edeceğiz. Eğer toplum olarak çalışırsak çok çaba sarf etmek, saatlerce anlamamak ve zorluk çekmek önemli olmaz. En önemli nokta şimdiden başlamaktır. Zaman akıyor. Kum tanelerini sahilde hissedene kadar hiç pes etmeyeceğiz; sahile ulaşana kadar yüzeceğiz. Sahilden dağlara, dağlardan eve...

Çünkü bir toplum, "millet" olur mu dili olmadan?

Not: Yazarımız Sane Jodie (Jodie Areslan Bek), Türkçe'yi sonradan ve kısa süre önce öğrenen bir lise öğrencisi olduğundan, bu heyecanını yansıtan satırlara dil bilgisi ve anlam yönünden kısıtlı müdahalelerde bulunulmuştur. Allah kalemini bereketlendirsın.

Hala Stalin'in Rusya'sı

Şolokh Ülkü Menşure

2013 yılında, 2009'da başlayıp 2012'ye kadar güya uygulanan “yumuşak güç” stratejisi sona erdi. Rusya Federasyonu devleti, Kuzey Kafkasya'da yeni bir baskıcı dönemin adımlarını bu yılda attı. Kuzey Kafkasya'nın hemen her bölgesinde değişik büyüklük ve niteliklerde insan hakları ihlallerinin yaşanmasına ek olarak, gelişen güvensizlik atmosferi, insanları işkence ve yargısız infazlardan sorumlu devlet görevlilerini adalete şikâyet etmekten korkar hale getirdi.

Birçok bölgede, ama özellikle Çeçenya ve Dağıstan'da operasyonla öldürülen ve yargıya ihtiyaç bile duyulmadan terörist ilan edilen birçok insandan söz edilebilir. Bunların en çarpıcı örneği, Ağustos 2016'da Hasangusenov kardeşlerin güvenlik güçleri tarafından öldürülmesidir. Dağıstan'ın Goor-Khindakh adlı dağ köyünde çobanlık yapan Hasangusenov kardeşler, sloviki tarafından öldürüldükten hemen sonra terörist oldukları ilan edilmiş, fakat insan hakları savunucularının çabaları sonucu hiçbir suçu olmayan sıradan insanlar oldukları ortaya çıkmıştı. Hasangusenovları suçsuz yere infaz eden devlet görevlileri hakkında ise, o günden bugüne hiçbir yargılama ve soruşturma yapılmadı.

Bugün olduğu gibi daha önce de iz bırakmadan ortadan kaybolan kişilerin, güvenlik güçleri tarafından gözaltına alındıkları, bir evde silahlı direniş girişimi nedeniyle öldürüldükleri veya bir patlayıcının infilak etmesi sonucu telef olan militanlar olduklarının ilan edildiği vakalar cereyan etti. Çoğunda söz konusu kişilerin olaydan önce kamufajlı ve silahlı kişilerce kaçırıldığı ortaya çıktı. Bu bireysel veya grup infazlarının yanı sıra toplu cezalandırmalar da yaşandı. Sanırım en iyi örneklerden biri, Çeçen Cumhuriyeti'nde 2017'de birçok insanın öldürülmesi vakasıdır. Aralık 2016-Ocak 2017 döneminde yüzlerce insan gözaltına alındı. Baskı altında tutulduktan sonra bazıları salıverildi ama çoğunluğu bir aydan uzun süre kaybedildiler. Ve bir ay sonra, yasa dışı silahlı grupların üyesi olduklarını veya suç ortaklığı yaptıklarını itiraf etmiş olarak ortaya çıktılar. Bu toplama operasyonu sonucunda kaybedilen 20'den fazla insanın nerede olduğu, aradan yıllar geçmesine rağmen bilinmiyor. Kimse de bu konu hakkında bir soru sormaya cesaret edemiyor. Bugünlerde yine maruz kaldığı baskılarla haber olan Noaya Gazeta, 26 Ocak 2017'de Çeçen Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Karakol ve Posta Servisi 2. alayının bulunduğu yerde öldürülen 27 kişinin adlarını yayınladı. Ve Memorial İnsan Hakları Merkezi bu bilgiyi bağımsız olarak doğruladı. Tüm bu kişilerin, çok sayıda tanığın önünde devlet güvenlik görevlileri tarafından gözaltına alındığından hiçbir şüphe yok. Bütün bu kişilerin kolluk kuvvetlerinin bulunduğu yere canlı getirildiğini gösteren belge ve deliller var. Fakat sonra başlarına ne geldiği, nerede oldukları hakkında hiçbir kayıt mevcut değil. İz bırakmadan kayboldular. Yıllar sonra olayla ilgili bir tanık, her şeyin netleşmesini sağladı. Mart 2021'de Novaya Gazeta, daha önce Rusya Federasyonu'na bağlı Çeçen devletinin bir polisi olarak çalışan ama yaşadıkları sonucunda duyduğu vicdan azabı nedeniyle insan hakları ihlallerini açıkça anlatan Süleyman Gezmahkaev'in ifadesini yayınladı. Gezmahkaev, Aralık 2016 Ocak 2017 döneminde ortadan kaybolan bu insanları görmüş ve bahsi geçen 27 kişinin infazına tanıklık etmişti. Gezmahkaev'in ifadesine göre, tutuklulardan 56 tanesi ağır işkence gördü ve aç bırakıldı. 27 kurbandan 13'ü bu işkenceler sırasında ve sonrasında öldüler. Hatta, kan ortalığı kirletmesin diye bir kısmı boğuldu. Bazılarına ise kameralar önünde İsid'e bağlılık yemini etmeleri için işkence yapıldı. Bazıları günlerce dövülüp, aç bırakıldıktan sonra yarı sakat vaziyette dağlara bırakıldı ve çatışma süsü verilmiş bir insan avı sonucunda öldürülüp “terörist” ilan edildi. Bütün bunların açık belgeleri ve şahitleri olduğu halde hiç kimse yargılanmadı. Hatta, Kadirov Putin'den “Novaya Gazeta'nın saldırılarını durdurmasını” istedi. Novaya Gazeta o gün bugündür sıklıkla baskı ve gözdağı niteliğinde saldırılara uğrar.¹

Elbette bu zorla kaybetme vakalarının cereyan ettiği yegâne yer Çeçenistan değil. Dağıstan ve Kabardey Balkar da bu tip vakaların sıklıkla yaşandığı yerler arasında. Kaçırılanlar yukarıda anlattığım örnek vakalardaki gibi suçlarını itiraf etmiş olarak ortaya çıkabilir ya da Timur Kuashev, Kazbek Gekkiev gibi ölü olarak bulunabilir veya Suadın Pşikov gibi uluorta vurulabilir. Yakın zamanda şahitlik ettiğimiz kaçırıp terör operasyonunda ölüm süsü verme vakalarından biri de, 3 Temmuz 2021 günü, Kabardey Balkar'da yaşandı. 4 Temmuz günü yayınlanan haberler, Anzor Barazov, Khasanbi Khupsirgenov, Arsen Mendokhov, Hasan Shogenov ve Mamaz Chikhradze'nin girilen bir çatışma sonucunda ölü olarak ele geçirildiğini söylüyordu. Fakat adı geçen kişiler, birbirlerinden bağımsız olarak birkaç gün önce kaybolmuş ve aileleri çoktan kayıp başvurusu yapmıştı. Bu olay sonucunda Türkiye'deki Çerkes aktivistler, yıllar boyunca bu şekilde öldürülen yüzü aşkın Çerkes gencinin varlığını duyurdular. Elbette korku ortamı ve adalete duyulan güvensizlik insanları “daha kötü şeyler olabilir” endişesine Çeçenistan'da olduğu gibi burada da sürüklüyor ve çoğu sessizce gömülüyor. Son yıllarda ise komplo siya-seti daha aktif olarak uygulanıyor.

Genellikle Adige toplum önderleri, sevilen isimler ve aktivistlerin maruz kaldığı şiddet te bu şekildedir. Bir örnek olay anlatmak gerekirse, 2013'te neredeyse Kuzey Kafkasya'daki bütün Adige STK'larına bir baskın düzenlendi ve İbrahim Yağan, Adnan Huade, Ruslan Çeş, Ruslan Kambiyev, Yevgeni Taşu, Amin Zehov, Açumij Hilmi gibi isimler Vahhabi örgütlerle bağlantılı olmak suçlamasıyla gözaltına alındılar.

Aynı zamanda Tsipine Aslan gibi başka saygın kimselerin, Timur, Kazbek, Suadin gibi faili meçhullere kurban gittiği gerçeğini değiştirmiyor. Sıklıkla rastladığımız başka bir şey ise iftira. Martin Kochesoko gibi milliyetçi genç liderlerle birlikte Andzor Kuashev gibi sıradan insanlar da evlerine veya yoldayken arabalarına yapılan baskınlar ve aramalarla uyuşturucu veya silah bulundurmakla suçlanarak hapsedilmek istendiler. Kuzey Kafkasya'nın birçok yerinde sayısız insan bu suçlamalara maruz kaldı. Bu konuyla ilgili yazıyı www.kafhak.org adresinden detaylı bir biçimde okuyabilirsiniz. Zira benim burada her bir ismi anmam yazının sayfalarca sürmesine neden olabilir. Asıl trajedi de budur.

Sivil, sıradan insanlar, toplumun sevilen, sayılan isimleri gibi hak savunucuları, avukatlar ve gazeteciler de bu şiddetten nasiplerini alıyorlar. Rusya Federasyonu devleti, çoğunlukla hak savunucularının gerçekleri söylemelerini "yabancı ülkeler adına ajanlık" olarak görüp birçok yapıyı bu suçlama ile kapatma davalarıyla yargılıyor. Bu örgütler arasında Memorial İnsan Hakları Merkezi, Kabardey-Balkar Cumhuriyet Halk İnsan Hakları Merkezi, Çeçen Cumhuriyeti İnsan Hakları Merkezi, özerk kar amacı gütmeyen kuruluş İnsan Hakları Örgütü MASHR, "Sivil Yardım" Komitesi, Güney ve Kuzey Kafkasya'da Bölgeler Arası Barış İçin Kamu Fonu, Bilgi Ajansı "Memo-ru" var.

Yıllar boyunca Natalia Estemirova, Anna Politkovskaya, Timur Kuashev, Zarema Sadullayeva gibi isimler kaçırıldı, öldürüldü. Veya Oyub Titiev gibi insanlar komplolarla hapsedildi. İnsan hakları savunucularına, gazetecilere ve onlarla iş birliği yapan avukatlara "bilinmeyen kişiler" tarafından defalarca saldırılar yapıldı, bazıları ağır yaralandı. İnsan hakları örgütlerinin ofisleri defalarca saldırıya uğradı, yıkıldı ve ateşe verildi. Bütün bu olaylar için açılan soruşturmalar sonuçsuz kaldı.

Rusya Federasyonu defalarca kişilerin haklarının ihlalleri, cinayetler ve işkence suçları nedeniyle AİHM'de yargılandı, yargılanıyor. Sonuçlanan davaların çoğu için ödemesi hükmedilen hiçbir cezağı ise ödemedi.

Bugün İnguşetya'da sınır değişikliği protestosu sebebiyle başlayan ve sonra "aşırılıkçılık" davası şekline bürünen davalarda 9 kişi halen yargılanıyor. Çeçenistan'dan her gün yeni kaçırma haberleri geliyor. 19 yaşında kaybedilen ve işkence videosu yayınlanan Salman Tepsurkayev hala bulunamadı. Ve Rusya Federasyonu'nun farklı bölgelerindeki cezaevlerinde çekilmiş işkence videoları ortaya çıktı. Benim bu yazıyı kaleme aldığım gün Vladikavkaz'da 600 mahkûm işkence gördüklerini söyleyerek isyan başlattılar. Çoğu cezaevinde işkenceye dayanamayan mahkûmlar toplu halde bileklerini keserek intihar etmeye çalıştılar. Daha fazla bilgiyi ve kaynağı yazının sonuna ekliyorum. Görmeye, duymaya tahammül edilemeyecek videolardan birinde, sadece bir cinayetin görgü tanığı olan masum bir kadının, görgü tanıklığı nedeniyle işkenceye uğradığını, bir hastanenin işkence merkezi haline geldiğini göreceksiniz ve bütün haberleri incelediğinizde toplamda bine yakın insanın işkence gördüğünden bahsettiğini fark edeceksiniz.

Koskoca bir hapishaneye değil, koskoca bir işkence merkezine dönüşmüş olduğu açıkça görülen Rusya Federasyonu'nda Stalin'den kalma şiddetle yönetme tutumunun bir an önce sonlanması ve masum insanların haklarının iade edilip korunması, bütün dünyanın huzuru için gereklidir. Dileğimiz yetkililerin bir an önce bu konuda çözümler üreterek, kendi halklarının sağlık ve refahını sağlamak adına adaleti tesis etmeleridir.

¹ Daha ayrıntılı bilgi için bkz. <https://novayagazeta.ru/articles/2021/02/15/89211-kazn-pos-le-smerti>, <https://www.ortadoguhaber.com/haberler/kadirov-un-polisi-27-cecen-mucahidin-iskence-edilerek-katledildigini-itiraf-etti>.

Ayrıntılar İçin

- [1] <https://memohrc.org/ru/special-projects/dagestan-ubiystvo-bratev-gasangusenoviyh>
- [2] <https://www.novayagazeta.ru/articles/2017/07/09/73065-eto-byla-kazn-v-noch-na-26-yanvary-a-groznom-rasstrelyany-desyatki-lyudey>
- [3] <https://memohrc.org/ru/special-projects/chechnya-rasstrelnyy-spisok>
- [4] <https://memohrc.org/ru/news/ingushetiya-sledstvie-ishchet-pytavshih-suprugov-dalievyyh-policeyskiy>
- [5] <https://memohrc.org/ru/monitorings/delo-ruslana-kutaeva>
- [6] <https://memohrc.org/ru/defendants/geriev-zhalaudi-nasrudinovich>
- [7] <https://memohrc.org/ru/special-projects/delo-58-mi-nalchik>
- [8] <https://memohrc.org/ru/special-projects/ingushetiya-cpe-otvetit-za-pytki>
- [9] <https://memohrc.org/ru/defendants/titiev-oyub-salmanovich>
- [10] <http://www.pytkam.net/press-centr.novosti/4337/pg76>,
- [11] <https://memohrc.org/ru/news/v-dagestane-izbit-sotrudnik-memoriala-advokat-murad-magomedov>,
- [12] memohrc.org/ru/news_old/dagestan-napadenie-na-rukovoditelya-predstavitelstva-pc-memorial-v-mahachkale
- [13] <http://www.pytkam.net/press-centr.novosti/4199/pg104>,
- [14] <http://www.pytkam.net/press-centr.novosti/4490/pg47>,
- [15] https://memohrc.org/ru/news_old/podzhog-ofisa-pravozashchitnogo-centra-memorial-v-nazrani

- 1 Мазэ (Maaze) → Ay
- 2 Дыгъэ (Dıġa) → Güneş
- 3 Вагъуэ (Vaaġo) → Yıldız
- 4 Дуней (Duney) → Dünya
- 5 Пшэ (Pşe) → Bulut
- 6 УэщI (Veej') → Evren

Nalmesir Goofе Şarkısından

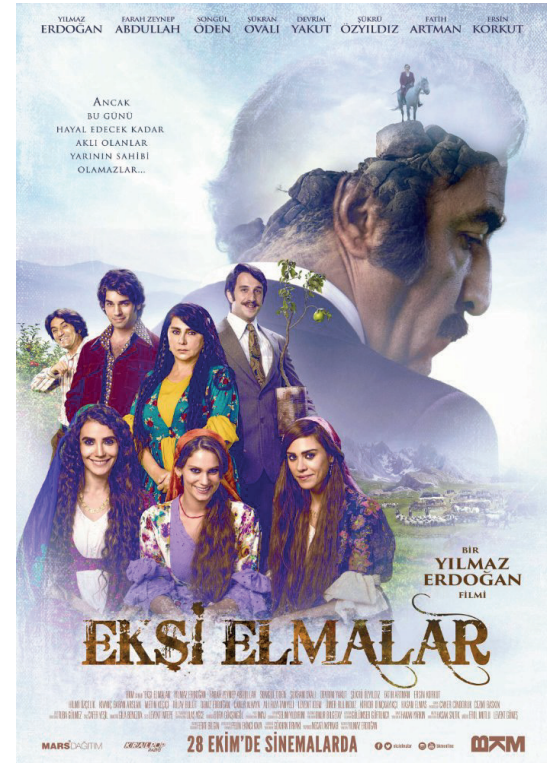
Уэредэ, Адыгэ къафэрэ
Уэредэ лъэпкъым и дамэри
Мы дуней псоми уэ укъыщацIыху
Уи къафэ дахэмкIэ, Адыгэ цIыху

Wereyde, Adiġe gaafere
Wereyde, tlepgim yı daameri
Mı duney psomi ve vgişatsıxu
Vi gafe-daaxemk'e, Adiġe tsıhu.

Wereyde, Çerkes oyunu
Wereyde, halkın kanadı
Tüm dünya seni biliyor
Güzel oyununla, Çerkes insanı

“Ekşi Elmalar” Filmine Kültürel Yaklaşım

Waza Abdulkadir

İdeallerinin esiri bir Kürt Ağasının, ev işlerine mağlup bir annenin, aşkın çeşitli hallerini yaşayan üç kız kardeşin hikâyesi Ekşi Elmalar. Adetler, yemekler, oyunlar, köy yaşantısı, evlilik, göç, dönemin siyasi durumu... Bir film, birçok şey. Senaristin, ilhamını kendi yaşamından aldığı bir aile öyküsü. Bu filmle ilgili pek çok şey söylenebilir. Ben belki de güçlü bir kültür içinde yaşamının etkisiyle en çok Kürt kültürünü gözlemledim bu filmde. Doğu konulu dizilerde, filmlerde kan, gövdeyi götürür, töre diye silah ve gözyaşı gösterilir bize. Bu film, diğerlerinin aksine manipölasyonlardan, küçümsemelerden ve abartmalardan arındırılmış, gerçeklikle donatılmış. Doğu'nun, Doğu'yu resmetmesi, “Kürtler nasıl yaşar?” sorusuna bir ağa ailesi gözünden 2 saatlik estetik bir cevap...

Güzel filmler, karakterleri hissettirir. İzleyici fark etmeden kendisine bir karakter beğenir. Onun sahnesi geldiğinde odaklanır; yaşananları hissederek, söylenenleri duyar, gördüklerine dokunur... Ben Türkan karakterine yakın hissettim kendimi bu filmde. Belki buna, onun iyi bir abla olması sebeptir. Kardeşlerine karşı bir melek, bir annedir. Muazzez'in “Büyük abla evlenince iki kişi gidiyor evden; kardeşin ve annelerden bir tanesi.” repliği, onun hissettirdiğinin cümleye dökülmüş halidir. Türkan'ın gözetiminde yaşıyor, onun öğretileriyle büyüyor kardeşleri; ayıbı, yanlış, terbiyesiz olanı o hatırlatıyor onlara. Kardeşleri atacakları her adımı onun izniyle atıyor, o görmeden, bilmeden başka tarafa bakmıyor. Hem bir anne gibi ders veriyor hem bir dost gibi sır tutuyor Türkan. Filmin ana öyküsü, bu üç kız kardeşin evliliği üzerinden şekilleniyor. Aşkın üç hali anlatılıyor bize: Sevmek, pişman olmak; sevmemek, maruz kalmak; sevmek kavuşamamak.

Türkan ile Servet birbirlerini hiç görmeden evlenmeye karar verir çünkü görüşmek, tanışmak pek mümkün değildir. Mesela, “—Bu şehirde bir kızla bir erkek görüşmek isterse ne yapar? —Evlenirler. —Hemen mi? —Hemen hemen.” der Muazzez, kendisiyle görüşmek

isteyen Özgür'e. Evlenebilmek için tek bir kural vardır kızlar için: “Reis ne derse o olur!” Reis Bey, büyük kızı Türkan'ın evlilik talebine siyasi bir sebepten dolayı onay vermez. Evlilik meselesini Reis Bey'e duyuran eşi Ayda'nın olumsuz cevaba tek tepkisi elindeki kaşığı tabağa bırakmak olur. Reis Bey o kadar sert bir insandır ki filmi izlerken bu tepkinin dahi aşırı kaçtığını hissedersiniz. Servet, Türkan ile evlenebilmek için dünyluluğa Reis Bey'in değer verdiği bir Kürt ağası ile gelmek zorundadır artık. Tekelleşen otorite içinde tek çıkar yol budur. Ağa gelir, Reis Bey ile görüşür ve iş tatlıya bağlanır.

Ortanca kardeş Safiye, beldeye ziraat mühendisi olarak gelen Hatip'i sevmiştir. Hatip, Reis Bey'in tek arkadaşıdır. Filme ismini veren ekşi elmaların olduğu o meşhur bahçe de ağaçlar hakkında konuşurlar birlikte. Zaten şehirde bir reisin bahçesi meşhurdur bir de kızları... Reis Bey'in neredeyse tüm diyalogları Hatip'ledir. Bir tek ona açar fikirlerini, onun yanında biraz olsun esnektir. Buna muhtemelen Hatip'in ağaçlardan anlaması, ziraatçı olması sebeptir. Bu kadar iyiyken Hatip ile arası kızının onunla evlenmesine mücadele etmez. Hatip, niyetini Reis Bey'e açınca Reis Bey: “Evimize niye o kadar sık geldiğin anlaşıldı.” der. Hatip'i tersler. Kıskançlıkla karışmış kibirle birlikte. Hatip sebebini sorar. Reis Bey bütün soğukluğuyla, “Benim gibi bir insanın kızı, benim gibi bir insanın soyuyla birleşmeli,” “Sence, sen benim gibi misin?” diye cevaplar. Soylu biri, soylu biri ile evlenmelidir yahut basitçe Hatip sadece Türk olduğu için reddedilmiştir. Onların evlenmesini bekleyen Özgür, Hatip ile birlikte yıkılır. Kendisinin de bir umudu kalmaz. Özgür Kürt'tür ancak Hatip olumsuz yanıt alınca Muazzez'i istemeye cesaret edemez. Kendisini Reis'in kızı ile aynı statüde görmez.

Reis Bey'in; bahçesiyle, ailesiyle, çevresiyle ilişkisi aktarılıyor filmde. Belki bu ilişkiye, bir çeşit mücadele de diyebiliriz. Aziz Özyay (Reis Bey), ekşi elma istemediği gibi bahçesinde, çevresinde de kendi kurallarına uymayan insanı istemez. “Ağaçlarda tıpkı insanlar gibi... Terbiye edeceksin. Her insan için başında ekşidir, kekredir. Eğitirsin, öğretirsin; bal gibi tatlı olur.” diyerek bakış açısını ifade eder. Farklılığı hazmedemez. Her şeyi şekillendirir; bahçesini de ailesini de çevresini de... Bunların yanı sıra Reis Bey büyük hayallerin de sahibidir. Film afişinde yerini alan, “Ancak bugünü hayal edecek kadar akıllı olanlar yarının sahibi olamazlar.” repliği hayallerinin büyüklüğünü göstermektedir. Dağlar arası teleferik projesi ile turizm için ortam oluşturmak, bölgeyi zenginleştirmek gibi fikirlere sahiptir. Benzeri film ve dizilerde gösterildiği kadar sert, tutucu ama bize gösterilmediği kadar düşünen, çalışan, hayatın içinde aktif rol alan Kürt ağaları... Filmde hemen her karakter öğrenme iştiağı ile dolu, kafaları zehir gibi çalışıyor. Film bize bilinçaltımızı sorguluyor.

80 darbesi engel oluyor tüm hayallere. Ve ardından şakiler... Tüm düzen bozulmuştur Doğu'da, ağaların otoritesi yıkılmıştır. Akın akın batıya göç başlar. Hakkari'den Antalya'ya yapılan göç süresince her sahne biraz daha sararır. Hollywood filmlerinde İstanbul sahnelerinin sarardığı gibi... Her şeye rağmen sahip oldukları neşeleri gider. Renkli, cıvıl cıvıl elbiseleri siyahlaşır. Hayat yavaşlar, sıradanlaşır.

Kürtlere dair her şey var bu filmde ama bir kere dahi Kürt kelimesi geçmiyor içinde. Muazzez, Özgür'e, Kürtçe bilmediği için kızarken “Ayıp sana ne biçim buralısın!” diyor. “Sen ne biçim Kürt'sün” demiyor mesela. Film bize “söylemiyor” sadece “gösteriyor. Geleneksel Kürt müziklerini, yemeklerini, oyunlarını tanıtıyor. Finalinde ise farklılıklar, çeşitlilikler iyidir diyor. Mesajını; müzik ve imgeler yoluyla görsel bir şölen içinde veriyor. Böylece gözlere, gönüllere hitap ediliyor. Keyifli seyirler!

Üşüyorum

Gerige Talha

2010 yılında Chiviyazıları'ndan neşredilen "Üşüyorum", diasporik bir Abhaz gencinin (Bekir Aşba) Abhazya savaşına dair anılarından oluşuyor. Özellikle savaş sürecine dair anıların kitaplaştırılması oldukça önemli. Bu tür kitaplar, akademik makalelerin/kitapların resmiliğinin aksine daha samimi ve savaşın insani yönüne daha fazla vurgu yapıyor. Abhazya savaşı gibi bilinmeyenlerin fazla olduğu bir savaşı düşündüğümüzde bu tür kitapların önemi daha fazla ortaya çıkıyor.

Aşba'nın kafasında Abazalara dair oluşan kimlik Türk kavramıyla ilişkilendirilmişken, Muammer ağabeyinin Abazaların Türk olmadığına dair ifadesi, Aşba'yı büyük bir hayal kırıklığına uğratmış ve bu kızgınlıktan ötürü giriştiği kimlik arayışı hayatını bir kurşunun kayaya çarpıp yön değiştirmesi gibi değiştirmiştir. Aşba'nın yaşadığı kimlik sorunu sadece ona özgü değildir. Diasporik toplumların temel sorunudur. Kişinin sahip çıktığı kimliği tetikleyecek söylemlerin veya olayların ortaya çıkması yeni bir kimlik arayışına neden olmaktadır. Bu durum eskisi gibi fazla olmamakla birlikte halen sürmektedir.

Aşba'nın zihnindeki Abhazya, Muammer ağabeyinin yarattığı hayal kırıklığı ile oluşmaya başlamış, sonrasında yaptığı araştırmalar ve Abhazya'ya yaptığı geziler sonucunda olgunlaşmıştır. Aşba, Abhazya'nın işgali ile yaşadığı hayal kırıklığını şöyle ifade etmektedir:

"Benim gibi yirmili yaşlarda biri için dönüşü hayal etmek çok kolay ve güzel bir duyguydu. Benim bu tatlı hayalim, o zamana kadar farkına varamadığım ya da çok önemsemediğim Abaza-Gürcü düşmanlığının sonucunda, Abhazya'nın bağımsızlığını ilan etmesinden iki üç gün sonra Gürcistan'ın işgale girilmesiyle allak bullak oldu. Oyuncağı elinden alınmış bir çocuk gibi kızgındım. (sayfa 23-24)"

Savaşın duyulmasından sonra Abaza nüfusunun yoğunluğundan dolayı Adapazarı'nda bir hareketlenme yaşanmış ve Türkiye'deki diğer tüm derneklerin merkezi halini almıştır. Ardından da ne yapılacağına dair fikirler düşünüp hızlıca bir aksiyon içine girilmeye çalışılmıştır. Savaşın olağandışılığı ve toplumda yarattığı şaşkınlık daha radikal çözümlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu radikallik doğaldır ve olumlu bir durumdur. Yaşanmış olaylar üzerinden varsayımlarla konuşmak çok sevdiğim bir şey olmasa da, Abhazya'nın işgaline karşı diasporadan radikal söylemler çıkmamış olsaydı ve daha yavaş aksiyon alınsaydı sonucun Abazaların aleyhine olacağını söyleyebilirim. Aşba, İstanbul derneğinden gelen Erol Kutedliya'nın konuşmasını "Hiç unutamadığım bir konuşma" olarak aktarmaktadır:

"Mevki ve makam korkusu olanlar; bulundukları konumunun bozulacağından çekinenler varsa bizden derhal ayrılın. Ben bir banka müdürüyüm. Bulduğum makamımı gözetmeden hemen şimdi ne kadar insan toplayabilirsek E5 karayolunu keselim diyorum. İlk aşamada sesimizi gerekli yerlere duyurabilmek için yapabileceğimiz en etkili hareket budur. (sayfa 25)"

Fakat dernek yönetimi daha resmi yollardan tepki verilmesine, çevre illerden katılımların olduğu bir miting düzenlenmesine karar vermişti. Ayrıca mitinge eş zamanlı olarak Abhazya'ya gerekli olan acil ihtiyaçlar (ilaç, sargı bezi, oksijenli su, giyecek vs.) toplanmaya başlanmıştı.

Aynı zamanda Ali Aşba'nın dâhil olduğu gençler de "Abhazya'ya gidecek gönüllü birliği" oluşturma çabası içindelerdi. Bu çabalar bir süre gizli kalacak, "sonra bu olay Adapazarı'nda duyulduğunda savaşa giden gönüllülerin anne babaları dernek yönetimini çocuklarını Abhazya'ya yani ölüme göndermekle suçlayacaklardı (sayfa 31)".

Özgürlük Savaşçıları, Adapazarı'ndan otobüsle İnegöl'e, oradan uçakla Soçi'ye, Soçi üzerinden de tekne ile Gudauta'ya geçmişlerdi. Gönüllüler teknedeki indiklerinde ağabeyi (Ali Aşba) ile Tsiba Efkan arasında geçen konuşma işgale karşı duran kişilerin çeşitliliğini daha iyi anlatmaktadır:

“Ali gemiden un çuvallarını, savaş boyunca dilimize dolanacak Ayaayra (Zafer) Marşı’nı besteleyen, 60 yaşlarına gelmiş tiyatro oyuncusu ve müzisyen Konstantin Çengeliya ve onun tiyatro ekibinin taşıdığını görünce Efkân’a “Bunlar tiyatro oyuncusu, müzisyen, sanatçı insanlar. Üstleri başları perişan, yarım yüzyılı geçmiş yaşlarına rağmen hamal gibi sabahın beşinde çuval un taşıyorlar. Biz bu savaşı kazandık tosunum” demişti. (sayfa 39-40)” Özgürlük Savaşçıları’nın Abhazya’ya gitmesinden sonra Türkiye’de kalanlar da hummalı bir çalışma içine girmişti. Abhazya’nın ihtiyacı olan para, giyecek, sargı bezi, tentürdiyot vs. Türkiye’den organize edilmekteydi.

Gönüllüler Abhazya’ya gittiğinde temel ihtiyacın silah olduğu anlaşılmıştı. Silah azlığından dolayı cepheye gidemiyorlardı. Kısa bir süre sonra gidenlerden birkaç kişi silah bulununca gitmek için geri dönmüştü. Çünkü oradakilere yük olduklarını düşünmekteydiler. Ali Aşba’nın anlattığına göre cephe de silah olmadığından, bir silahla 60 kişi değişimli nöbet tutmaktaydı.

1992 yılında Şamil Basayev’in grubunun, Gagrinski adı verdikleri Gagra Abaza gençlerinin ve Türkiye’li grubun katılımıyla Gagra geri alınmıştı. Hatta Türkiye’den giden Abağba Bahadır bir askeri otobüs ve tankı saf dışı bırakmış ve bu nedenle kahraman olarak anılmaya başlamıştı. Fakat bu eylem Bahadır için çok kahramanca bir eylem gibi gelmemekteydi. Aşba şöyle anlatmaktadır:

“Oysa aylar sonra Bahadır’dan kahramanlık hikayesini anlatmasını istediğimde bana sadece insanların yanışını anlatmıştı. O olaydan kendisine kalan ve daha sonra hiç aklından çıkmayacak olan bir otobüs dolusu askerin yanışydı Herkes ona “kahraman Bahadır” diyordu. Sadece o ve ben bir otobüs dolusu askeri yakmanın kahramanlık olmadığını biliyorduk. (sayfa 54-55)”

Kitapta diğer ilgi çeken nokta cepheye gitmek için otobüslere binerken akordeon eşliğinde dans edip öyle otobüse binmeleri idi. Kısacası; düğüne gider gibi ölüme gidiyorlardı.

Gürcistan’ın Abhazya’yı işgali öncesi Stalin’in kolonizasyon politikası nedeniyle Abhazya’da hatırı sayılır bir Gürcü nüfusu bulunmaktaydı. Savaş başlayınca 35 yıldır komşu oldukları Gürcüler işgalci askerlerden önce komşularına saldırmışlardı. Kitapta bu olaya bir örnek gösterilmektedir.

Kitabı okurken diasporik toplumların yaşadığı ikilem daha iyi anlaşılıyor. Kalbinizin bir yerinde anavatan (veya vatan) olarak tanımladığınız, dedelerinizin yaşadığı ve kimliğinizin yeşerdiği topraklar; bir yerde de babalarınızın ve sizin çocukluğunuzu geçirdiğiniz topraklar. Her iki tarafta yaşanan sorunlar da zihni meşgul ediyor. Bir tarafa gittiğinizde diğer taraftan kaçamıyorsunuz ve o sorunlar sizi rahatsız ediyor. Diğer tarafa gittiğinizde de tam tersi oluyor. Aslında hiçbir zaman “Gitmek istediğim yere gittim.” diye huzura eremiyorsunuz. Aşba’nın Bahadır’a yazdığı mektupta bu durumu şöyle anlatmaktadır:

“Burada faaliyetler aynı pasifliğiyle devam ediyor. Bunun dışında öyle bir hava var ki (daha doğrusu evde) Abhazya’dan bahsedilmedik bir saat yok. Ama iş oraya gitmeye geldi mi her şey tam tersine dönüyor. Biz başı şeyleri atamıyoruz galiba. Abhazya’dayken Türkiye’dekileri, Türkiye’deyken Abhazya’dakileri düşünüyorum elimde olmadan Allah böyle bir acıyı kimseye vermesin. Bizi böyle yapanların belasını verecek (Tabi biz de). (sayfa 129)”

Kitapta anlatılanlar elbette bu satırlara sığmayacak kadar derin ve yoğun. O nedenle kitapta bahsedilen her olayı aktarma imkânım yok. Kitap samimi bir dille yazılmış ve okuyucuyu içine çekiyor.

Son olarak; yazımı, Bahadır’ın hastanede yaralıyken yaptığı konuşmayı alıntılarla bitirmek istiyorum:

“Şu unutulmamalıdır ki faşizm her zaman hüsrana uğramıştır. Gürcü faşizminin sonu da hüsrana olacaktır. Burası anavatanımızdır. Halkımızın kaderini kendimi belirleyeceğiz. Teşekkür ederim. (sayfa 146)”

Abağba Bahadır

Argun Zafer

Yegoj Hanefi

“Ne kadar özgür olduğumuzu düşünüyoruz? Gerçekten özgür müyüz?”

Bu soruları psikanalist Erich Fromm’un görüşleri ışığında değerlendirelim:

Doğduğumuz andan itibaren aile ve kültürün etkisinde dünya ile bağlarımızı kurarız. Bu bağlar bize birtakım roller yükler. Bu roller içinde olduğumuz toplumun bizden beklediği tavırlardır. Ancak insanın doğuştan getirdiği bireysel karakteri ile sosyal karakteri birbirinden farklıdır. Bu farklılıklardan kurtulmak için içinde bulunduğumuz toplumdan bağlarımızı koparabilmeliyiz. İnsanın özgür olabilmesi için öncelikle bireyselleşmesi gerekir. Bireysel ideolojiler, fikirler, doğrular ya da yanlışlar özgün kişiliğimizi oluşturur. Bu sayede toplumdan farklı, özgün ve biricik kişiliğimizi ortaya koyup bireyselleşiriz. Ancak bu, toplumdan topluma farklılık gösterebilir. Toplamların da bireyselleşme için üst sınırları mevcuttur; özgün kişilik oluşturmaya çabalasak da her toplumun kaldıramayacağı değerler vardır.

Bireyselleşme aşamasına gelen insan için en büyük büyük tehdit yalnızlıktır. Çünkü bireye özgü, farklı düşünceler genele uymadığı için birey dışlanır ve böylece yalnızlığa itilir. Bireyselleşmiş insanın yalnızlıkla baş edebilmesi için önüne iki seçenek çıkar: Bireyselliğini yaşadığı çevre koşullarına uyarlayıp özgürleşmesi ya da özgürlükten kaçması. Peki niçin özgürlükten kaçır? Bireysel kişilik ile toplumun yüklediği kişilik arasındaki boşluğun içinde kalır insan. Bu boşluğu dolduramadığından savunma mekanizmalarına başvurur. Bu mekanizmalardan en sık görülen “otomaton konformite”dir. Kişi kendi olmaktan çıkar ve toplumun istediği kişiliği benimser. Bunu fark edebilmek oldukça zordur. Bizler kimi zaman toplumsal normlara o kadar sıkışıp kalırız ki ne istediğimizi bilemez, seçim yaptığımızı sanırız. Ancak seçimlerimiz, aile yapısı, kültür, toplum ve diğer insanların ortak ürünü olup çıkıverir. Örneğin; her gün belirli gazeteleri takip eden bir kişiyi düşünelim. Bu kişi karşılaştığı olaylar ile ilgili kendi yorumunu dile getirir. Ancak derine indiğimizde fikirlerinin gazete yazılarının yansıması olduğunu görürüz. Bu noktada kişi özgür değildir. Özgür olabilmek, kendi değer sistemi içinde hayatı eleştirebilmektir.